

Kuntalaisaloite Palokin koskien vapauttamisesta ja Saimaan uhanalaisten lohikalojen pelastamisesta

Kaupunginhallitus 25.08.2025 § 240
466/00.02.00.04/2025

Valmistelija

Kaupunginjohtaja

Lieksan kaupungille on jätetty seuraavanlainen kuntalaisaloite 16.6.2025:

"Vapautetaan Palokin kosket ja pelastetaan Saimaan uhanalaiset lohikalat! Itä-Suomen sydämessä, Heinäveden Palokissa, Juojärven ja Varisveden välissä, sijaitsee pieni voimalaitos, joka vaarantaa Saimaan uhanalaisten lohikalojen elinmahdollisuudet. Ennen vuotta 1961 vapaana kuohuneet Palokin kosket olivat koko Etelä- ja Keski-Suomen upeimmat kosket, jotka kalastajat tunsivat aina Amerikkaa myöten. On kestänyt, että yksi pieni ja vanhanaikainen vesivoimalaitos estää lohikalojen pääsyn perinteisille lisääntymis- ja kasvualueilleen ja köyhdyttää luonnon monimuotoisuutta.

Nykyään erittäin uhanalaisen taimenen ja äärimmäisen uhanalaisen Saimaan järvilohen tärkeät lisääntymisalueet ovat jääneet tekojärven alle, ja padon alapuoliset kosket ovat kuivuneet. Padon purkaminen ja koskien vapauttaminen avaisivat esteettömän, luonnonmukaisen reitin Lappeenrannasta, eteläiseltä Saimaalta, aina Juojärven yläpuolelle Juukaun, Vaikkojoen latvoille saakka. Palokin koskien vapauttaminen on viimeinen keino pelastaa ikoninen Saimaan järvilohi sukupuutolta.

Suomen valtio on koskien ennallistamisen kannalla. Valtioneuvosto haluaa ostaa ja poistaa käytöstä Palokin voimalaitoksen sekä ennallistaa 6,5 kilometrin mittaisen, yhdeksästä koskesta muodostuvan, yli 20 metriä putoavan koskireitin.

Tilannetta hankaloittaa se, että valtioneuvoston kanslian omistajaohjausosasto on käynyt neuvotteluja Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:n (PKS) operatiivisen johdon kanssa voimalan myynnistä, mutta PKS on ilmoittanut, että se ei ole myynnissä. Sähköyhtiön johto on kyseenalaistanut asiantuntijoiden tekemät selvitykset (ks. liitteet) ja omistajien eli sähköyhtiön omistavien 17 itäsuomalaisen kunnan asukkaiden tahdon, eikä ole halukas neuvottelemaan voimalan myymisestä.

Sähköyhtiö lobbaa maa- ja metsätalousministeriön virkamiehille vaihtoehtoja Nälönvirtamalliaan, jossa vesivoimatuotanto jatkuisi ennallaan. Mallissa voimayhtiö rakentaisi ohitusuoman ja uuden pienvesivoimalaitoksen Nälön suolle, Nälönjoen yläpäähän. Asiantuntija-arvioiden mukaan tämä malli ei turvaa edes vesiekosysteemin hyvää, saati erinomaista tilaa. Nälönvirta-mallia pidetään yleisesti sähköyhtiön intressejä palvelevana ratkaisuna.

Valtiovallan tahto asiassa on selvä: Palokin kosket pitää vapauttaa. Se ei ole vain suomalaisen luonnon pelastamisen kannalta ainoa laatuinen, vaan myös koko Euroopan mittakaavassa merkittävä hanke. Se avaisi uuden aikakauden sekä kalakantojen elvyttämisessä, että itäisen Suomen erä- ja luontomatkailun kehittämisessä. Vapauttaminen ei ainoastaan elvyttäisi ekologisia yhteyksiä, vaan se myös vahvistaisi Suomen kansainvälistä maakuvaa ja herättäisi varmasti huomiota ympäri maailmaa. Palokin

kosket olisivat vertaansa vailla oleva kansainvälisen mittaluokan luontokohde jo entuudestaan tunnettujen Heinäveden luostarien välittömässä läheisyydessä.

Kuten aikaisemmat onnistuneet ennallistamishankkeet ovat osoittaneet, Palokin koskien ennallistamiseen on saatavissa rahoitusta yksityiseltä sektorilta ja EU:sta. Kumpikin edellisistä rahoitusmuodoista on tarjolla vasta sitten, kun päätös voimalaitoksen myymisestä Suomen valtiolle on varmistunut. Nyt on tärkeintä päättää omistajanvaihdoksesta valtiolle ja vasta sitten alkaa keskustelemaan ennallistamisen yksityiskohdista ja sen kustannuksista.

Sähköyhtiön taloudellinen asema ei ole vaarassa: valtio maksaa voimalaitoksesta käyvän markkinahinnan ja sähköyhtiö sijoittaa kauppasumman tuottavasti toiseen kohteeseen. Omistajakuntien osinkotuotot eivät laske. Taitavasti sijoittaen ne voivat kasvaa aiempaa suuremmiksi. Vertailukohdaksi sopii esimerkiksi Kuusamossa sijaitsevan Kuusinkijoen Myllykosken voimalaitoksen hiljattain toteutunut kauppa, jossa 1,4 MW tehoinen voimalaitos myytiin 3,8 miljoonan euron hintaan. Myllykosken voimalaitoksen hintaan verrattuna 7,4 MW tehoisen Palokin voimalaitoksen hinta olisi 20,1 miljoonaa euroa.

Heinävesi on erinomainen kohde kulttuuri- ja luontomatkailijoille ympäri Suomen. Koli, Tahko, Joensuu, Savonlinna, Punkaharju, Kuopio, Varkaus sekä Linnansaaren ja Koloveden kansallispuistot ovat kaikki reilun sadan kilometrin säteellä. Palokin kosket ovat alueen keskellä sijaitseva hiomaton timantti. Koskien vapauttaminen on saanut laajaa tukea kuntalaisilta, kesäasukkailta, kalastajilta, veneilijöiltä, melojilta, luonnonystävilta, yrittäjiltä, matkailualan toimijoilta, erä- ja retkeilyharrastajilta, ympäristöjärjestöiltä ja itäisen Suomen ystäviltä. Odotamme, että omistajakuntien päättäjät käyttävät järkeä ja sydäntä, ja ratkaisevat asian koko Itä-Suomen hyväksi – luonnon, ihmisten ja tulevien sukupolvien parhaaksi.

Muinaisjärveksi kutsuttu Juojärvi ja historialliset Palokin kosket ovat erottamaton osa samaa vesiekosysteemiä – niiden kohtalot ovat sidoksissa toisiinsa. Tämän vuoksi Juojärven, joka on Pohjois-Savon maakuntajärvi, ja sen yläpuolisen valuma-alueen ranta-asukkaat suhtautuvat koskien ennallistamiseen myönteisesti. Koskien vapauttaminen vaikuttaisi vedenpinnan vaihteluun vain vähän ja saattaisi jopa nostaa kiinteistöjen arvoa.

Me kuntalaisaloitteen allekirjoittajat vaadimme, että Pohjois-Karjalan Sähkön omistajakunnat kunnioittavat asukkaiden tässä kuntalaisaloitteessa ilmaisemaa tahtoa ja käyttävät heille kuuluvaa vastuullista päätösvaltaa voimalan myymiseksi valtiolle. Kuntapäättäjien on toimittava kansalaisten tahdon ja luonnon etujen mukaisesti. Palokin koskien vapauttaminen ja Saimaan järvilohen pelastaminen on yksi aikamme ja alueemme tärkeimmistä vesiluonnon suojeluhankkeista.

Me allekirjoittaneet vaadimme, että Lieksa ohjeistaa edustajiaan Pohjois-Karjalan Sähkö Oy:n ja Pohjois-Karjalan Energia Holding Oy:n hallintoelimissä tukemaan ratkaisua, jossa voimalaitoksen myynti valtiolle toteutetaan avoimesti ja vastuullisesti, realistisella markkinahinnalla, joka

määräytyy riippumattoman arvioinnin perusteella. Hinnan määrittämisessä voidaan käyttää vertailukohtana aiempia voimalaitoskauppoja tai hyväksyä Suomen valtion tekemä ostotarjous, joka perustuu vastaavaan hinnan määrittämiseen. Päätöksenteon tulee perustua alueen asukkaiden ja luonnon hyvinvoinnin turvaamiseen.”

Lieksan kaupungin vastaus kuntalaisaloitteeseen:

Lieksan kaupunki on yksi energiayhtiön useista kuntaomistajista. Yhdelläkään kunnalla ei ole enemmistöomistusta, joten yhtiökokouksien päätöksenteko edellyttää enemmistöä päätösten taakse. Osakeyhtiö päättää lähtökohtaisesti itse omaisuuden myynnistä, ei omistajat. Lieksa on yhdessä muiden Pohjois-Karjalan kuntien kanssa kehottanut, että yhtiö käy keskusteluja valtiovallan kanssa siitä mikä on voimalaitoksen mahdollinen arvo. Myös useita muita lisäselvityksiä asiassa vaadittaisiin päätöksentekoa varten, mutta arvonmääritys ja valtion maksama hinta lienevät keskeisiä.

Olemassa olevien tietojen perusteella, mm. voimalaitoksen merkityksestä yhtiölle, Lieksan kaupunginhallitus on määrittänyt kannakseen, että se ei kannata voimalaitoksen myyntiä. Kaupunki voi ottaa asiaan uudelleen kantaa, mikäli voimalaitoksen arvo ja mahdollinen kauppahinta voidaan määrittää keskustelun ja päätöksenteon pohjaksi. Näin ollen Lieksan kaupunki ei voi edistää tällä hetkellä kuntalaisaloitteen esittämää menettelyä.

Esittelijä	Kaupunginjohtaja
Päätösehdotus	Kaupunginhallitus päättää antaa esittelytekstin mukaisen vastauksen kuntalaisaloitteeseen.
Päätös	Kaupunginhallitus päätti antaa esittelytekstin mukaisen vastauksen kuntalaisaloitteeseen.
Lisätietoja	Kaupunginjohtaja Pirre Seppänen, 040 1044 001, sähköposti pirre.seppanen(at)lieksa.fi